

УДК: 631.147(4-672EU)

Bibliid 1451-3188, 23 (2024)

Год XXIII, бр. 86, стр. 91–112

Изворни научни рад

Рад примљен 20. 4. 2024. године

Рад одобрен 22. 5. 2024. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.86.6

УРЕДБА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ОРГАНСКОЈ ПРОИЗВОДЊИ

*Душан ДАБОВИЋ**

Апстракт: У раду се разматра садржај Уредбе Европске уније 2018/848 о органској производњи. Кроз примену правне методологије, аутор настоји да објасни процесе и мере које су прописане овим регулаторним актом. Притом, кроз анализу текста Уредбе и обраду актуелних статистичких података, аутор посебну пажњу обраћа тумачењу правила о органској производњи. Органска производња има важну друштвену улогу, јер обезбеђује потражњу на тржишту специфичних производа намењених људској исхрани са истовремено високим нивоом биодиверзитета, очувања природних ресурса и примене високих стандарда добробити животиња. Уредба, поред општих правила о органској производњи, садржи и правила која се односе на период конверзије, забрану ГМО, правила о производњи биљака, стоке итд. Кроз интерпретацију наведених правила и правила везаних за означавање, сертификацију и службену контролу, аутор настоји да упозна ширу стручну јавност о неопходности усаглашавања домаћег законодавства са законодавством Европске уније (ЕУ) у области органске производње. Коначно, закључује да би транспонувањем решења садржаних у предметној Уредби, Република Србија била у могућности да се приближи јединственим европским стандардима у области органске производње и руралног развоја.

Кључне речи: Органска производња, органска храна, храна без ГМО, храна без пестицида.

* Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде.

E-mail: dusan.dabovic@minpolj.gov.rs, <https://orcid.org/0009-0009-8985-0290>

1) УВОД

Органска производња је свеобухватан систем управљања пољопривредним газдинством и производњом хране који комбинује најбоље органске и климатске акционе праксе, висок ниво биодиверзитета, очување природних ресурса и примену високих стандарда добробити животиња и високих стандарда производње у складу са захтевима растућег броја потрошача за производе произведене коришћењем природних материја и процеса. Органска производња игра двоструку друштвену улогу, где, с једне стране, обезбеђује специфично тржиште које одговара потрошачу, што се огледа у све већој потражњи за органским производима и, с друге стране, испоручује јавно доступна добра која доприносе заштити животне средине и добробити животиња, као и руралног развоја. У намери усклађивања националних прописа о систему органске производње Европски парламент и Савет донели су 30. маја 2018. године Уредбу 2018/848 о органској производњи и обележавању органских производа (у даљем тексту: Уредба/Уредба о органској производњи). Уредбом се утврђују принципи органске производње и прописују се правила која се односе на органску производњу, сродну сертификацију и употребу индикација о органској производњи у обележавању и рекламирању, као и правила о додатним контролама.¹ Уредба се примењује на следеће производе који потичу из пољопривреде (укључујући аквакултуру и пчеларство): живе или непрерађене пољопривредне производе, укључујући семе и други биљни репродуктивни материјал; прерађене пољопривредне производе који се користе као храна; и храна за животиње. Државе чланице могу применити национална правила или, ако их нема, приватне стандарде за производњу, обележавање и контролу производа који потичу из угоститељских објеката, али без означавања ознакама ЕУ за производе произведене у складу са овом Уредбом.² Уредба прописује да органска производња има следеће опште циљеве: допринос заштити животне средине и климе; одржавање дугорочне плодности земљишта; допринос високом нивоу

¹ Consolidated text: "Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007", Интернет: <http://data.europa.eu/eli/reg/2018/848/2023-02-21>

² "Regulation (EU) 2018/848", *op. cit.*, Introduction, para. 1.; Видети: Stephan Dabbert, Anna Maria Haring, Raffaele Zanolì, *Organic Farming: Policies and Prospects*, Zed Books Ltd, 2013.

биодиверзитета; значајан допринос нетоксичној средини; допринос високим стандардима добробити животиња и посебно, испуњавању потреба за понашањем специфичних врста животиња; подстицање кратких канала дистрибуције и локалне производње у различитим областима Уније; подстицање очувања ретких и аутохтоних раса које су у опасности од изумирања; допринос развоју набавке биљног генетског материјала прилагођеног специфичним потребама и циљевима органске пољопривреде и допринос високом нивоу биодиверзитета и подстицање развоја органског оплемењивања биљака.³ Поред циљева, Уредба одређује још и опште принципе органске производње, као што су: поштовање природних система и циклуса и одржавање и побољшање стања тла, воде и ваздуха, здравља биљака и животиња и равнотеже између њих; очување елемената природног пејзажа, као што су локалитети природног наслеђа; одговорно коришћење енергије и природних ресурса, као што су вода, земљиште, органска материја и ваздух; производња широког спектра висококвалитетне хране и других пољопривредних и аквакултурних производа који одговарају потражњи потрошача за робом која је произведена процесима који не штете животној средини, здрављу човека, здрављу биљака или здрављу и добробити животиња; обезбеђивање интегритета органске производње у свим фазама производње, прераде и дистрибуције хране и хране за животиње; одговарајући дизајн и управљање биолошким процесима, заснованим на органским системима и коришћењем природних ресурса који су интерни за систем управљања, користећи методе које користе живе организме и механичке методе производње; бављење узгојем усева везаним за земљиште и сточарском производњом на земљишту, или се бављење аквакултуром која је у складу са принципом одрживе експлоатације водених ресурса; искључење употребе ГМО и производа произведених од ГМО, осим ветеринарских медицинских производа и, коначно, заснованост на процени ризика, употреби мера предострожности и превентивних мера.⁴

Чињеница је да површине које се користе за органску пољопривредну производњу у ЕУ настављају да се повећавају. Наиме, површина под органском пољопривредом се проширила са 14,7 милиона хектара у 2020. години на 15,9 милиона хектара у 2021.

³ *Ibid.*, Art. 4.

⁴ *Ibid.*, Art. 5.

години, што је еквивалентно око 9,9 % укупне коришћене пољопривредне површине у ЕУ. Осим тога, између 2012. године и 2021. године површина која се користи за органску пољопривреду повећала се у скоро свим земљама ЕУ. Подручје се скоро четвороструко повећало у Португалу (+283%) и Хрватској (+282%), што је највећа стопа раста унутар ЕУ. Такође, органска производња брзо је расла и у Француској (+169%), и такође се више него удвостручила у Мађарској (+125%) и Румунији (+101%). Ипак, највећи удео површина за органску пољопривреду у укупним пољопривредним површинама био је у Аустрији (26% у 2020. години), Естонији (23% у 2021. години) и Шведској (20%, такође у 2021. години). Насупрот томе, удео органске пољопривреде остао је испод 5% у шест земаља ЕУ у 2021. години.

2) МЕРЕ ЕУ

„Уредба (ЕУ) 2018/848 Европског парламента и Савета од 30. маја 2018. о органској производњи и означавању органских производа и стављању ван снаге Уредбе Савета (ЕЗ) бр. 834/2007” [Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007].⁵

3) САДРЖАЈ

Домен примене

Уредба прописује правила органске производње и то како општа правила, тако и посебна правила којима се детаљно регулишу питања о конверзији, забрани коришћења ГМО, о органској производњи која се односи посебно на биљке, стоку, алге и аквакултурне животиње, прерађену храну и обрађену сточну храну, као и правила о органској производњи вина и друга правила органске производње. Осим тога, детаљно су уређена питања о означавању и сертификацији органских оператора (произвођача), како за појединце тако и за групе. Такође, Уредба је прописала поступак службене контроле, као и поступак

⁵ “Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007”, *OJ L 150*, 14.6.2018, pp. 1–92.

веома значајне трговине (за наше произвођаче), са трећим земљама. При томе, установљена је организација у овој области одређивањем посебног органа који се тиме бави. У вези даљег развоја органске производње у ЕУ, прописано је да се доноси акциони план на сваких десет година. Садашњи важећи акциони план донет је са закашњењем (због пандемије COVID-19), за период 2021–2027.⁶ Доношењем ове Уредбе укида се претходна Уредба Савета (ЕС) бр. 834/2007.

Правила органске производње

Општа правила

Предмет органске производње могу бити само дефинисани органски производи, а током производње могу се користити такође само прописани органски производи, као и производи који нису органски али је њихова употреба дозвољена у процесу органске производње. При томе, прописано је да се јонизујуће зрачење не сме користити у производњи органских материја, за храну или сточну храну, као и у третману сировина које се користе у органској храни или храни за животиње. Такође, у процесу органске производње, употреба клонираних животиња, као и узгој вештачки изазваних приплодних животиња су забрањене. Уз то се још истиче да превентивне мере и мере предострожности треба предузети где год је то одговарајуће, у свакој фази производње, припреме и дистрибуције органских производа. Међутим, дозвољено је да се једно пољопривредно газдинство може јасно поделити на ефективно одвојене производне јединице за органску производњу, производњу у конверзији и на неорганску производњу, под одређеним условима. Рецимо, у случају вишегодишњих засада за које је потребан период узгоја од најмање три године, различите сорте које се не могу лако разликовати, или исте сорте, могу бити укључене под условом да је та производња у контексту плана конверзије, и под условом да конверзија последњег дела површине везане за органску производњу почне што је пре могуће и да буде завршена у року од највише пет година.⁷

⁶ Душан Дабовић, „Акциони план ЕУ за развој органске производње (2021–2027)“, *Европско законодавство*, 2023 22(83), стр. 125–146.

⁷ *Ibid.*, Art. 9; Dimitrios Kremmydas, Pavel Ciaian, Edoardo Baldoni, “Modeling conversion to organic agriculture with an EU-wide farm model”, *Bio-based and Applied Economics*,

Конверзија

Пољопривредници и оператери који производе алге или животиње из аквакултуре морају поштовати период конверзије. Током читавог периода конверзије морају да примењују сва правила о органској производњи утврђена овом Уредбом, посебно правила о конверзији из овог члана и из Анекса II ове Уредбе. Период конверзије почиње најраније када фармер или оператер који производи алге или животиње аквакултуре пријави активност надлежним органима, у складу са чланом 34. став 1. ове Уредбе, у држави чланици у којој се делатност обавља и у којој је тај фармер или газдинство оператера у систему контроле. Производи произведени током периода конверзије неће се пласирати на тржиште као органски производи или као производи у конверзији, осим следећих производа и под условом да је испоштован период конверзије од најмање 12 месеци: прехранбени производи биљног порекла и производи за животиње биљног порекла. Под условом да производ садржи само један састојак пољопривредних култура и под условом да је испоштован период конверзије од најмање 12 месеци пре жетве.⁸

Забрана коришћења ГМО

ГМО, ГМО производи и производи произведени од ГМО не смеју се користити у храни или храни за животиње, или као храна, храна за животиње, помоћна средства за прераду, средства за заштиту биља, ђубрива, регенератори земљишта, биљни репродуктивни материјал, микроорганизми или животиње у органској производњи. Ради поштовања ове забране у погледу ГМО и производа произведених од ГМО, за храну и храну за животиње, оператери се могу ослонити на етикете производа које су причвршћене или обезбеђене у складу са одговарајућим прописима ЕУ. У том смислу, оператери могу претпоставити да ГМО и производи произведени од ГМО нису коришћени у производњи за купљену храну и храну за животиње ако такви производи немају етикету или етикета није приложена. За

October 2023; DOI: 10.36253/bae-13925; Matthias Koesling, Ola Flaten, Gudbrand Lien, "Factors influencing the conversion to organic farming in Norway", *International Journal of Agricultural Resources Governance and Ecology*, February 2008, 7(1), pp. 78–95; DOI: 10.1504/IJARGE.2008.016981.

⁸ *Ibid.*, Art. 10.

⁹ *Ibid.*, Art. 11.

потребе забране, оператери који користе неорганске производе купљене од трећих страна захтеваће од продавца да потврди да ови производи нису произведени од ГМО или од ГМО производа.⁹

Правила органске производње биљака

Оператери који производе биљке или биљне производе морају посебно поштовати, детаљна правила утврђена у Делу I, Анекса II ове Уредбе. Наиме, у овом делу, у општим захтевима, наводи се да се органски усеви, осим оних који се природно узгајају у води, производе у живом земљишту или у земљишту које је помешано или ђубрено материјалима и производима дозвољеним у органској производњи. При томе, хидропонска производња, тј. метода гајења биљака које природно не расту са својим корењем у води, већ само у хранљивом раствору или у инертној средини у коју се додаје хранљиви раствор, забрањено је, уз неке прописане изузетке. Истиче се да све коришћене технике биљне органске производње морају спречити или минимизирати било какав допринос контаминацији животне средине. Осим наведених општих захтева, у овом делу уређују се и питања која се тичу производње биља у вези конверзије, као и детаљна правила за органску производњу одређених биљака и биљних производа.¹⁰

Правила органске производње стоке

Прописано је да се оператери стоке морају посебно придржавати детаљних правила производње која су утврђена у Делу II, Анекса II ове Уредбе. У оквиру општих одредби наводи се да, осим у случају пчеларства, органска производња стоке без земље, где пољопривредник који намерава да производи органску стоку не управља пољопривредним земљиштем или није успоставио писану сарадњу, односно споразум са другим пољопривредником у погледу употребе органске производње, биће онемогућена. Осим тога, прописана је детаљна документација коју произвођач мора да поседује у вези производње. Такође, осим ових одредби, детаљно су прописана правила о конверзији, исхрани, испаша, здравственој заштити стоке, добробити животиња и друго.¹¹

¹⁰ *Ibid.*, Art. 12; T.C. Sparks, R.J. Bryant, "Crop protection compounds—trends and perspective", *Pest Management Science*, 2021, 77(8), pp. 3608–3616.

¹¹ *Ibid.*, Art. 14.

Правила органске производње алги и аквакултурних животиња

Уредба прописује да оператори који производе алге и аквакултурне животиње, морају да се придржавају детаљних правила ове производње која се наводе у Делу III, Анекса II ове Уредбе. У овом делу, у оквиру општих одредби, наводи се да органске и неорганске производне јединице морају бити адекватно раздвојене у складу са постављеним минималним подешавањем раздвајања од стране држава чланица, где је то применљиво. Такве мере раздвајања засноваће се на природним ситуацијама, одвојеним системима за дистрибуцију воде, удаљености, протоку плиме и узводно и низводно. У погледу локације органске производне јединице, прописано је да се производња алги и аквакултуре не сматра органском када се практикује на локацијама или у областима које су државне власти државе чланице означиле као локације или подручја која су неприкладна за такве активности.¹²

Правила производње за прерађену храну

Оператори који производе прерађену храну морају да се ускладе са детаљним правилима ове производње утврђених у Делу IV, Анекса II ове Уредбе. У оквиру општих захтева наводи се да поступци за производњу прерађене хране и било које примењене праксе за обраду, као што је димљење, спроводе се у складу са принципима добре производње. Оператори који производе прерађену храну утврђују и ажурирају одговарајуће поступке засноване на систематској идентификацији критичних тачака за обраду хране. Припрема прерађених органских производа, производа у конверзији, као и неорганских производа, чувају се једни од других у времену или простору. Ако се органски производи, производи у конверзији и неоргански производи у било којој комбинацији, припремају или чувају у истој јединици припреме, оператор мора да обавести надлежни орган или, где је то потребно, да се изврши контрола у складу с тим од стране званичног ауторитета или контролног тела. Осим тога, у овом делу, прописана су и правила о супстанцама која се могу користити у овој производњи и друго.¹³

¹² *Ibid.*, Art. 15.

¹³ *Ibid.*, Art. 16; T.R., De Oliveira, A.D. Serafim, B. Breland, A. Miller, K. Beneton, V. Singh et al., "An integrated weed management approach in tomato using soil steaming, mulching, and

Правила за органску производњу обрађене хране за животиње

Општи захтеви за производњу прерађене хране за животиње обухватају и правило да адитиви за храну, помоћна средства за обраду и друге супстанце и састојци који се користе за прераду хране за животиње и за било коју праксу прераде која се користи, као нпр. димљење, мора бити у складу са принципима добре производне праксе. При томе, оператери који производе прерађену храну за животиње морају успоставити и ажурирати одговарајуће процедуре засноване на систематској идентификацији критичних корака обраде. Осим тога, оператори морају предузимати наложене хитне мере и о томе чувати документацију. Такође, оператори морају да спроводе одговарајуће мере чишћења, да прате њихову ефикасност и воде евиденцију о тим операцијама, као и да гарантују да се неоргански производи не стављају у промет са назнаком која се односи на органску производњу. У том смислу, како се наводи у овој Уредби, припрема прерађених органских производа, производа у конверзији и неорганских производа држе се одвојено један од другог у времену или простору. Када се органски производи, производи у конверзији и неоргански производи, у било којој комбинацији, припремају или чувају у истој јединици за припрему, оператер ће о томе да обавести контролно тело, обавља операције континуирано док се производња не заврши, а када се заврши да држи одвојено у месту или времену од сличне операције која се обавља на било којој другој врсти производа.¹⁴

Правила органске производње вина

Детаљна правила производње органског вина наведена су у Делу VI, Анекса II ове Уредбе, у којем се у оквиру општих одредби наводе и друге релевантне Уредбе, као што су Уредбе бр. 1308/2013 и бр. 606/2009. Осим тога, наводи се да су оператери дужни да воде евиденцију о употреби било ког производа и супстанце која се користи у производњи вина, као и средстава за чишћење и дезинфекцију, укључујући датум или датуме када је сваки производ коришћен, назив производа, његове активне супстанце и, где је применљиво, локацију такве употребе.¹⁵

winter cover crops”, *Frontiers in Agronomy*, 2023, 5:1075726; DOI: 10.3389/fagro.2023.1075726

¹⁴ *Ibid.*, Art. 17.

¹⁵ *Ibid.*, Art. 18.

*Правила органске производње квасца за храну
или за животињску исхрану*

У Делу VII, Анекса II ове Уредбе, међу општим правилима за органску производњу квасца за коришћење у производњи хране и за животињску исхрану, наводи се да органски квасац не сме бити присутан у органској храни или храни за животиње заједно са неорганским квасцем. Осим тога, наводи се и да оператери морају да воде евиденцију о свим производима и супстанцама које се користе у органској производњи квасца, као и о средствима за чишћење и дезинфекцију, укључујући датум, или датуме када је сваки производ коришћен, назив производа, његове активне супстанце и локацију такве употребе.¹⁶

*Овлашћење производа и супстанци за употребу
у органској производњи*

Комисија може одобрити одређене производе и супстанце за употребу у органској производњи, и укључиће све такве овлашћене производе и супстанце на рестриктивним листама, у следеће сврхе: као активне супстанце које се користе у средствима за заштиту биља; као ђубрива, побољшивачи земљишта и хранљиве материје; као неорганска храна за животиње биљног, алгиног, животињског или квасца или као сточна храна микробног или минералног порекла; као адитиве за храну и помоћна средства у преради; као производе за чишћење и дезинфекцију рибњака, кавеза, резервоара, стазе за трчање, зграде или инсталације које се користе за производњу животиња; као производе за чишћење и дезинфекцију зграда и инсталација који се користе за биљну производњу, укључујући складиштење на пољопривредном газдинству; као производе за чишћење и дезинфекцију у преради и складиштењу објеката. Поред наведених одобрених производа и супстанци Комисија може да одобри одређене производе и супстанце за употребу у производњи прерађене органске хране и од квасца који се користи као храна или храна за животиње, и укључи све такве одобрене производе и супстанце на рестриктивне листе за коришћење у органској производњи.¹⁷

¹⁶ *Ibid.*, Art. 19.

¹⁷ *Ibid.*, Art. 24.

*Овлашћење неорганских пољопривредних састојака
за прераду органске хране*

Тамо где је то неопходно да би се обезбедио приступ одређеним пољопривредним састојцима и где такви састојци нису доступни у органском облику у довољним количинама, држава чланица може на захтев оператера привремено одобрити употребу неорганских пољопривредних састојака за производњу прерађене органске хране на својој територији на период од највише шест месеци. То овлашћење примењује се на све оператере у тој држави чланици. Држава чланица ће одмах обавестити Комисију и друге државе чланице преко компјутерског система који омогућава електронску размену докумената и информација о свим овлашћењима датим за њену територију. Држава чланица може продужити предвиђено овлашћење два пута у трајању од по шест месеци, под условом да се ниједна друга држава чланица није успротивила путем електронског система, наводећи да су такви састојци доступни у органском облику у довољним количинама. Контролни орган може дати привремено одобрење, како је наведено, најдуже до шест месеци оператерима у трећим земљама које захтевају такво овлашћење и које су предмет контроле од стране тог контролног органа или контролног тела, под условом да су услови из тог става испуњени у датом трећој земљи. Овлашћење се може продужити за највише два пута шест месеци сваки. Када, након два продужења привременог одобрења, држава чланица сматра, на основу објективних информација, да доступност таквих састојака у органском облику остаје недовољна за задовољење квалитативне и квантитативне потребе оператера, она може захтевати од Комисије да се листа овлашћених неорганских производа допуни.¹⁸

Обавезе и радње у случају сумње на непоштовање правила

Када оператер посумња да производ који је произвео, припремио, увезао или примио од другог оператера није у складу са овом Уредбом, тај оператер ће да идентификује и одвоји дати производ, провери да ли сумња може бити поткрепљена, не ставља дати производ у промет као органски или производ у конверзији и не користи га у органској производњи, осим ако сумња да може да се отклони. Када је сумња потврђена или када не може бити елиминисана, оператор мора одмах

¹⁸ *Ibid.*, Art. 25.

да обавести надлежни орган, или, ако је могуће, релевантно контролно тело и да му обезбеди доступне елементе, ако је то потребно и да у потпуности сарађује са релевантним надлежним органом у провери и утврђивању разлога за сумњу на неусаглашеност.¹⁹

Означавање

Сматра се да производ носи ознаку која се односи на органску производњу када се обележавањем рекламног материјала или комерцијалних докумената, као што су производ, његови састојци или састојци хране за животиње који се користе за његову производњу, купцу сугерише да су произведени у складу са овом Уредбом. Термини наведени у Анексу IV ове Уредбе и њихови деривати и скраћенице, као што су „био“ и „еко“, сами или у комбинацији, могу се користити широм Уније на било ком језику. При томе, производи који су произведени током периода конверзије неће бити означени или рекламирани као органски производи нити као производи у конверзији. Препознатљива графичка ознака Европске уније за органску производњу је у складу са моделом датим у Анексу V ове Уредбе и не може се примењивати за прерађене производе, нити самостално за производе из увоза из трећих земаља.²⁰

Сертификација

Сертификација субјеката

Субјекти и групе субјеката, који производе, припремају, дистрибуирају или чувају органске производе или производе из прелазног периода, који увозе такве производе из треће земље или извозе у трећу земљу, или стављају у промет, пре стављања на тржиште било ког производа као „органског производа“ или као „производа у прелазном периоду“, или пре прелазног периода, пријављују своју активност надлежним органима државе чланице у којој се она обавља и у којој је њихово предузеће подложно систему контроле. Ако су надлежни органи пренели своје надлежности или делегирали одређене послове службене контроле или одређене послове у вези са

¹⁹ *Ibid.*, Art. 27.

²⁰ *Ibid.*, Art. 30–33.

другим службеним пословима на више контролних органа или контролних институција, субјекти или групе субјеката ће у својој пријави навести који контролни орган или која контролна институција утврђује усаглашеност своје делатности са овом Уредбом и издаје сертификат. Тиме се потврђује да је пријављена активност у складу са овом Уредбом и да се издаје у складу са моделом утврђеним Анексом VI ове Уредбе. При томе, појединац или група субјеката нема право да добије сертификат од више од једне контролне институције у односу на послове који се обављају у истој држави чланици у вези са истом категоријом производа, укључујући случајеве када тај произвођач, или та група субјеката учествује у различитим фазама производње, припреме и дистрибуције органских производа. Прописано је да чланови групе субјеката немају право да добију појединачни сертификат за било коју од активности обухваћених сертификацијом групе субјеката којој припадају.²¹ При томе, према Уредби, органски производи се класификују у следеће категорије: непрерађене биљке и биљни производи, укључујући семе и остали биљни репродуктивни материјал; стока и непрерађени производи сточног порекла; алге и непрерађени производи аквакултуре; прерађени пољопривредни производи, укључујући производе аквакултуре, који се користе у прехранбене сврхе; сточна храна; вино; други производи наведени у Анексу I ове Уредбе или производи који нису укључени у претходне категорије.²² Предвиђен је изузетак да државе чланице могу изузети од обавезе поседовања сертификата субјекте који производе неупаковане органске производе, осим сточне хране, приликом директне продаје крајњем потрошачу, под условом да ови субјекти не производе или не припремају такве производе, не чувају их осим ако је то везано за продајно место, нити их увозе из треће земље, нити су поверили такве активности трећој страни као дуготрајном кооперанту. Ово се одвија под условом да: таква продаја не прелази тежину од 5.000 кг годишње; не представља годишњи промет за неупаковане органске производе који прелазе вредност од 20.000 евра; или могући трошак сертификације субјекта не прелази 2% укупног износа промета за неупаковане органске производе које продаје тај субјект. Ако држава чланица одлучи да изузме субјекте,

²¹ *Ibid.*, Art. 34–35.

²² *Ibid.*

може одредити строже граничне вредности од оних горе наведених. Државе чланице ће обавестити Комисију и остале државе чланице о свакој од одлука о изузећу субјеката и о граници вредности до које су такви ентитети изузети.²³

Сертификација групе субјеката

Уредба наводи да су прописани услови за чланове који чине групу субјеката, при чему би свака група субјеката требало: да се састоји само од чланова који су пољопривредници, или субјекти који производе алге или животиње аквакултуре и који поред тога могу да се баве прерадом, припремом или стављањем у промет хране или хране за животиње. Уз то група субјеката треба да се састоји само од чланова чији појединачни трошак сертификације износи више од 2% од њиховог промета органским производима, или чији годишњи промет органске производње не прелази 25.000 евра, или чији стандардни економски резултат (добит) органске производње не прелази 15.000 евра годишње. Такође, сваки од чланова не треба да прелази максимум од: пет хектара пољопривредног земљишта или пола хектара пластеника, ако се бави оваквом производњом, или 15 хектара трајних травњака. При томе, група субјеката мора да има седиште у некој држави чланици, или некој трећој земљи и мора да има статус правног лица.²⁴ Одређено је да групу субјеката могу да чине само чланови чије се производне активности или могуће додатне активности у органској производњи одвијају на заједничком географском подручју, у истој држави чланици или истој трећој земљи, да је успостављен заједнички систем маркетинга, за производе који производи група, као и да је успостављен систем интерних контрола (*system for internal controls – ICS*). Уредба детаљно прописује из којих документованих поступака се састоји *ICS*. При томе, наводи се да група субјеката мора да именује руководиоца *ICS*-а и једног или више инспектора у *ICS*-у, који могу бити чланови групе. Број инспектора у *ICS*-у је одговарајући и сразмеран врсти, структури, величини, производима, делатностима и економском резултату. Уредба детаљно прописује обавезе руководиоца и инспектора у *ICS*-у. Осим тога, прописано је да надлежни органи или по потреби контролни органи или контролни органи

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*, Art. 36.

установе повлаче сертификат за целу групу субјеката, ако се утврди да постоје недостаци у успостављању или функционисању система унутрашње контроле, посебно поводом интегритета органских производа и производа из транзиционог периода.²⁵

Службена контрола и друге службене активности

У вези службених контрола прописано је да провере усклађености са Уредбом посебно обухватају проверу примењују ли субјекти превентивне мере и мере предострожности, у свакој фази производње, припреме и дистрибуције органских производа. Осим тога, ако на газдинству постоје неорганске производне јединице, или производне јединице у прелазном периоду, потребно је да се обави провера да ли постоје евиденције и мере, процедуре или аранжмани морају да буду, који су уведени да би се обезбедило јасно и ефикасно раздвајање органских производних јединица од производних јединица у прелазном периоду и неорганских производних јединица. Такође, ако субјекти истовремено прикупљају органске производе, производе из прелазног периода и неорганске производе, или имају магацин у истој припремној јединици или простору, мере, процедуре или аранжмани морају да буду успостављени како би се осигурало да се операције спроводе просторно или временски одвојено, уз проверу да ли постоје одговарајуће мере чишћења и по потреби мере за спречавање замене производа, да органски и производи из прелазног рока могу да се идентификују у сваком тренутку и да су органски производи, производи из транзиционог периода и неоргански производи ускладиштени, пре и после поступака припреме, тако да су просторно или временски одвојени једни од других, као и друго.²⁶ Званичне контроле спроводе се ради провере усклађености са овом Уредбом током целог процеса и у свим фазама производње, припреме и дистрибуције на основу вероватноће неусаглашености. У сваком случају, сви субјекти и групе субјеката подлежу провери усклађености најмање једном годишње. За сваку извршену службену контролу треба сачинити писани записник који потписује и субјект, односно група субјеката, да потврди пријем тог записа.²⁷

²⁵ *Ibid.*, Art. 37–42.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*, Art. 43.

Трговина са трећим земљама

Уредба прописује да се производ може извозити из ЕУ као органски производ и носити њен знак за органску производњу ако је у складу са правом за органску производњу из ове Уредбе. При томе, Комисија је овлашћена да доноси делегиране акте, којима се ова Уредба допуњује у погледу докумената намењених царинским органима у трећим земљама посебно у погледу издавања сертификата о извозу органских производа у електронској форми, кадгод је то могуће, и пружања гаранција да су органски производи који се извозе у складу са овом Уредбом.²⁸ Производ се може увести из треће земље ради стављања на тржиште у оквиру Уније као органски производ или производ из прелазног периода ако су испуњена следећа три услова: да је производ органски производ, како је наведено у дефиницији ове Уредбе, да је производ произведен у складу са овом Уредбом, и да су сви субјекти и групе субјеката извозници у трећој земљи у питању, били подвргнути контроли од стране контролних органа или признате контролне институције. У случајевима када производ долази из треће земље која је призната у складу са Уредбом, тај производ треба да испуњава услове утврђене релевантним трговинским споразумом. Такође, производ испуњава услове у случајевима када долази из треће земље која је призната у складу са Уредбом, а тај производ је у складу са еквивалентним правилима производње и контроле те треће земље и увезен је са сертификатом о инспекцији који потврђује ову усаглашеност, који је издао надлежни орган, или контролни органи институције те треће земље. Осим тога, потребно је да субјекти у трећим земљама могу у било ком тренутку да пруже информације увозницима и националним властима у Унији и у тим трећим земљама које омогућавају одређивање субјеката који су њихови добављачи и контролни органи или контролне институције ових добављача, с циљем да се обезбеди следљивост предметног органског производа, или производа из прелазног периода. Уз то ова информација треба да буде постављена на диспозиције контролних органа или контролних институција увозника.²⁹

²⁸ *Ibid.*, Art. 44.

²⁹ *Ibid.*, Art. 45.

Признање контролних органа и институција

Уредба даје овлашћење Комисији да може да донесе подзаконске акте о признавању контролних органа и институција надлежних за вршење контроле и издавање сертификата о органској производњи у трећим земљама, и о утврђивању листе у том смислу признатих контролних органа и институција, као и о повлачењу признавања таквих контролних органа и институција. Контролни органи и контролне институције могу да врше контролу увоза производа из категорија органских производа, ако испуњавају следеће критеријуме: имају легално место пословања у једној држави чланици, или некој од трећих држава; имају капацитет да спроводе контроле како би се осигурало да органски производи и производи из транзиционог периода намењени увозу у Унију испуњавају прописане услове; да нуде адекватне гаранције објективности и непристрасности, односно да нису у било каквом сукобу интереса у вези са обављањем контролних задатака; да контролне институције акредитује само једно акредитационо тело; имају стручност, опрему и инфраструктуру неопходну за обављање задатака контроле и да имају довољан број одговарајуће квалификованог и искусног особља; имају капацитет и надлежност за обављање послова сертификације и контроле у складу са захтевима ове Уредбе; имају процедуре и механизме да обезбеде непристрасност, квалитет, доследност, ефикасност и адекватност контроле и других мера које спроводе, и друго.³⁰ Уредба прописује да Комисија може да повуче признање неког контролног тела основаног за одређену трећу земљу и/или одређену категорију производа ако: један од критеријума за признавање више није испуњен; или ако Комисија није примила годишњи извештај овог тела до одређеног рока, или су информације уврштене у тај годишњи извештај непотпуне, нетачне или не испуњавају прописане услове; или ако контролно тело не учини доступним или не достави све податке у вези са својом техничком документацијом; такође, ако контролно тело у року од 30 календарских дана не обавести Комисију о изменама у свом техничком спису; ако контролни орган не пристане на инспекцијски надзор на терену или ревизију коју покрене Комисија, као и ако тај преглед на лицу места или ревизија укажу на системску неефикасност неке контролне мере или контролног органа или контролне институције у

³⁰ *Ibid.*, Art. 46.

предложеном акционом плану који је достављен Комисији; као и ако контролно тело не предузме одговарајуће корективне мере за уочене неусаглашености и прекршаје у остављеном року Комисије који по правилу није краћи од 30 календарских дана, и друго.³¹

У вези признавања контролних органа и институција Уредба је прописала и да Контролна тела подносе захтев Комисији за признавање. Овај захтев се састоји од техничког поднеска који садржи све информације неопходне за обезбеђење испуњености прописаних критеријума. При томе, контролни органи дају најновији извештај о процени који издаје њихов надлежни орган, а контролне институције достављају уверење о акредитацији које издаје одговарајуће акредитационо тело. По потреби контролни органи односно контролне институције достављају и најновије извештаје о редовној процени на лицу места, надзору и вишегодишњој поновној процени својих ранијих активности у том погледу. На основу достављених података, као и на основу свих других релевантних података о контролном органу или контролној институцији, Комисија обезбеђује одговарајући надзор признате контроле. За потребе овог надзора Комисија може захтевати додатне информације од акредитационих тела или надлежних органа.³²

Опште и прелазне и завршне одредбе

У оквиру општих, прелазних и завршних одредби Уредба прописује да надлежни органи, контролни органи и контролне институције не могу због разлога у вези са производњом, етикетирањем или презентацијом органских производа да забране или ограниче стављање у промет органских производа или производа из прелазног периода који су предмет нечије контроле, другог надлежног органа, контролног органа или контролне институције која се налази у другој држави чланици ако су ови производи у складу са овим прописом. Конкретно, прописано је да се не смеју вршити никакве службене или друге контроле, нити службене активности осим оних предвиђених, нити се могу наплаћивати накнаде за службене контроле и друге службене дужности, осим већ прописаних.³³ Осим тога, у овом делу се

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ *Ibid.*, Art. 50.

наводи да државе чланице сваке године треба да шаљу потребне информације Комисији за спровођење и праћење примене ове Уредбе. Такве информационе базе су у највећој могућој мери на признатим изворима података. Комисија узима у обзир потребне податке, а посебно за коришћење у статистичке сврхе. При томе, Комисија доноси подзаконске акте у погледу система који јој је потребан за слање информација, односно о појединостима о информацијама које се шаљу и о датумима до којих ове информације треба да буду послате.³⁴ Уредба наводи и да су државе чланице дужне да редовно ажурирају листу која садржи имена и адресе надлежних органа, као и називе, адресе и нумеричке ознаке контролних органа и контролних тела институција. Државе чланице достављају ове листе и све њихове измене. На основу добијених информација, Комисија редовно објављује на интернету ажурирану листу контролних органа и контролних установа.³⁵

4) СТУПАЊЕ НА СНАГУ

Ова Уредба је објављена у Службеном листу Европске уније, број 150, од 14.6.2018. године. Иста је ступила на снагу трећег дана од дана објављивања, а примењује се од 1. јануара 2021. године. Уредба је обавезујућа у целини и директно се примењује у свим државама чланицама.

5) ИЗВОРИ

- Dabbert, Stephan, Haring, Anna Maria, Zanolli, Raffaele, *Organic Farming: Policies and Prospects*, Zed Books Ltd, 2013.
- Дабовић, Душан, „Акциони план ЕУ за развој органске производње (2021–2027)“, *Европско законодавство*, 2023 22(83).
- De Oliveira, T. R., Serafim, A. D., Breland, B., Miller, A., Beneton, K., Singh, V. et al., “An integrated weed management approach in tomato using soil steaming, mulching, and winter cover crops”, *Frontiers in Agronomy*, 2023, 5:1075726.
- Koesling, Matthias, Flaten, Ola, Lien, Gudbrand, “Factors influencing the conversion to organic farming in Norway”, *International Journal of Agricultural Resources Governance and Ecology*, February 2008, 7(1).

³⁴ *Ibid.*, Art. 51.

³⁵ *Ibid.*, Art. 52.

- Kremmydas, Dimitrios, Ciaian, Pavel, Baldoni, Edoardo, "Modeling conversion to organic agriculture with an EU-wide farm model", *Bio-based and Applied Economics*, October 2023.
- „Правилник о документацији која се доставља овлашћеној контролној организацији ради издавања потврде, као и о условима и начину продаје органских производа“, *Службени гласник РС*, бр. 88/2016-39.
- „Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње“, *Службени гласник РС* бр. 95/2020-4, 24/2021-57.
- "Regulation (EU) 2018/848 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 on organic production and labelling of organic products and repealing Council Regulation (EC) No 834/2007", *OJ L 150*, 14.6.2018.
- Sparks, T. C., Bryant, R. J., "Crop protection compounds – trends and perspective", *Pest Management Science*, 2021, 77(8).
- „Списак овлашћених организација за обављање послова контроле и сертификације у органској производњи за 2023. годину“, *Службени гласник РС*, бр. 2/2023.
- „Закон о органској производњи“, *Службени гласник РС*, бр. 30/10, 17/19 – др. закон

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Законом о органској производњи уређује се, пре свега, производња пољопривредних и других производа методама органске производње, потом још и циљеви и начела органске производње, методе органске производње, контрола и сертификација у органској производњи, прерада, обележавање, складиштење, превоз, промет, увоз и извоз органских производа, као и друга питања од значаја за органску производњу.³⁶ Закон се примењује на производе који потичу из свих фаза органске биљне и сточарске производње, укључујући животињску аквакултуру, када су ти производи намењени промету и то: примарне пољопривредне производе; прерађене пољопривредне производе који се користе као храна; храну за животиње; семе, расад и садни материјал; квасце који се користе као храна и храна за

³⁶ „Закон о органској производњи“, *Службени гласник РС*, бр. 30/10, 17/19 – др. закон

животиње. При томе, производи добијени ловом дивљих животиња и риболовом не сматрају се производима органске производње. У складу са чланом 3. Закона, органски производ је сваки производ који је произведен и означен у складу са овим Законом и прописима донетим на основу њега, а периодом конверзије сматра се временски период потребан за прелазак са конвенционалне производње на органску производњу у току којег се на производној јединици примењују одредбе овог закона. Циљ овог Закона је: успостављање органске производње као целовитог система управљања и производње хране који се базира на еколошкој пракси, висок степен биолошке разноврсности (биодиверзитет), очување природних ресурса и примена високих стандарда о добробити животиња и начина производње коришћењем природних супстанци и поступака; уравнотежена биљна и сточарска производња која уважава природне системе и циклусе, одржава и побољшава плодност и квалитет земљишта, квалитет воде и ваздуха; рационално коришћење енергије и природних ресурса, као што су земљиште, вода, органске материје и сл.; производња различитих органских пољопривредних производа у складу са захтевима протрошача за органском храном, уз примену поступака који нису штетни за здравље људи, биљака, животиња и животну средину у целини. Међу основним начелима у органској производњи наводи се начело управљања природним и биолошким процесима, које се односи на управљање природним и биолошким процесима заснованим на еколошким системима коришћења природних ресурса, уз примену метода које обухватају: живе организме и механичке производне методе, производњу биљака у земљишту, сточарску производњу или аквакултуру која уважава принципе одрживе експлоатације рибњака, као и забрану употребе генетички модификованих организама и производа који се састоје или су добијени од генетички модификованих организама, са изузетком ветеринарских медицинских производа. Такође, као једно од начела наводи се ограничена употреба улазног репроматеријала (спољашњи инпути), које се односи на ограничење употребе улазног репроматеријала у органској производњи, при чему се могу користити: инпути из органске производње, природне или природно произведене супстанце и спорорастворљива минерална ђубрива, као и друга начела. Међу најзначајнијим подзаконским прописима донетим на основу овог Закона су: *Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње, Правилник о*

документацији која се доставља овлашћеној контролној организацији ради издавања потврде, као и о условима и начину продаје органских производа, Списак овлашћених организација за обављање послова контроле и сертификације у органској производњи за 2023. годину. С обзиром на то да је Закон донет 2010. године, а да је предметна Уредба донета 2018. године, аутор сматра да тек предстоји усклађивање домаћих прописа са предметном Уредбом, а у процесу свеукупног усклађивања законодавства Републике Србије са правом ЕУ.³⁷

REGULATION OF THE EUROPEAN UNION ON ORGANIC PRODUCTION

Dušan DABOVIĆ*

Abstract: The paper discusses the European Union Regulation 2018/848 on organic production. Through the application of legal methodology, the author tries to explain the processes and measures prescribed by this regulatory act. At the same time, through the analysis of the text of the Regulation and the processing of current statistical data, the author pays special attention to the interpretation of the rules on organic production. Organic production has an important social role as it provides market demand for specific products intended for human consumption with a high level of biodiversity, conservation of natural resources, and application of high animal welfare standards. In addition to the general rules on organic production, the regulation also contains rules related to the conversion period, the ban on GMOs, and the rules on the production of plants, livestock, etc. Through the interpretation of the mentioned rules and rules related to marking, certification, and official control, the author tries to inform the wider professional public about the necessity of harmonising domestic legislation with the legislation of the European Union in the field of organic production. Finally, he concludes that by transposing the solutions contained in the Regulation in question, the Republic of Serbia would be able to approach unique European standards in the fields of organic production and rural development.

Keywords: organic production, organic food, food without GMOs, food without pesticides.

³⁷ „Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње”, *Службени гласник РС*, бр. 95/2020-4, 24/2021-57; „Правилник о документацији која се доставља овлашћеној контролној организацији ради издавања потврде, као и о условима и начину продаје органских производа”, *Службени гласник РС*, бр. 88/2016-39; „Списак овлашћених организација за обављање послова контроле и сертификације у органској производњи за 2023. годину”, *Службени гласник РС*, бр. 2/2023.

* Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management.

E-mail: dusan.dabovic@minpolj.gov.rs, <https://orcid.org/0009-0009-8985-0290>